

Femte roten, tomt 36

Kvarteret Kommerserådet

Första roten 1637–57v	Södra Stora Hamnen, väster om Korsgatan
Andra roten 1657h–70	Samb. m 4.106 & 4.07
	Södra Hamngatan 15

Carl Bock

1637–38: 4 mtl, 1639: 5 mtl

Hans nationalitet är obestämbar.

Av den tidigare omtalade skissen från Riksarkivet över sex tomtplatser vid Södra hamnen, på den s.k. S:t Johannisgatan, framgår det, att Allowin Jacobsson 1636 i väster hade grannen Carl Bock. Skissen hade tillkommit med anledning av att Carl Bock, som hade köpt en tomt av Jacob Herwegh, klagade över att denne gjorde intrång på tomten genom att hålla en väg öppen från från sin gård vid Holländaregatan ned till S:t Johannisgatan över Carl Bocks köpta tomt.

”Denna dagz dato [19 Majj 1641] blifuer af H-r Burggrefuen och Rådet förordnade Anthoni Schorre, Hans Möller, Cort Braun Jan, Collin Fallej och Albrecht Amia (troligen = Albert Aman) at låtha med det första Carl Bocks efterlätne goda på ett offentligt utrop Arfuingarne och Creditorerne till det bästa försällia, och när sådant skeer sielffue deröfuer wara at dermed måtte rättrådeligen tillgå.”

”Johan Jacobsson hafuer denne dagz dato [1641?] på Gert Ewertz och Niclas Rutz wegnar pretenderat på s-e Carl Bocks efterlätne Arvskap, 338 Gyllen 1 st”.

Den 25.8.1646 omtalas i rätten, att *Hans Möller* och *Thomas Hunter* var förmyndare för sal Carl Bocks barn. Carl Bocks mobilier var försålda och *Hans Rincken* hade hand om pengarna. Uppgift om vem som övertog gården föreligger inte.

Johan Offerman R1

1647–48, 1651–52: 4 mtl, 1649–50, 1653–52: 3 mtl, 1655: 2 mtl

1656: 4.16, 1657v: 8 (II), 1657h: 5, 1658: 8

Hellrich de Bran R1

1648: 2 mtl

Wellum skraddare

1666–67

Han är identisk med den *Willum Aman*, som den 28.11.1665 gifte sig med *Ingrid Ambjörnsson*. Han var född 1637 och avled 13.1.1667.

Margareta Rinkens 1671

Rådman Ulrich Stenkampf 1671

Rådman Olaus Östring

1673–81, M1676: 1 tomt

1663 utsågs Olaus Östring till stadsläkare i Göteborg efter att tidigare ha varit husläkare hos biskop Johannes Matthias (Almquist I:741). I en lång, läsvärd inlägga till magistraten ingrep han den 12.8.1667 mot ”oculister, sten- och bruchsnidare samt destillatörer, landebråkare och andre qwacksalfvare” (citerad av Almquist I:742). Östring själv var respekterad som människa men knappast som läkare. Magistraten skrev om honom den 3.8.1669 (Ba:1) ”Alltså haver vi gjort med vår före detta Medico Doctore Östring som icke efter allas åstundan haver så lyckligen varit i praxi, och dock för sin vacation och elliest doglighet till annat i communi vita icke kan förskjutas, den förändring, att vi hava antagit honom för en rådman på vårt Rådhus, som rådman fungerade han från 1 jan 1670”.

I likhet med en del andra stadsinvånare hade Olaus Östring erhållit en summa – i hans fall 900 d smt – av staten för att bygga ett stenhus men arbetet med färdigställandet av detta försenades av olika omständigheter. Om detta skrev magistraten till kammarkollegium den 21.8.1676. Magistraten anförde, att kammarkollegium den 24.7.1676 i brev till tullnären Erik Berg hävdade, att sådana personer som mottagit byggnadshjälp men icke byggt sina hus skulle betala tillbaka pengarna till amiralitetsassessor Nicolaus Preuss, som skulle få överkommendanten Hans Mörners hjälp, om någon skulle vara trög och ovillig att återbetala medlen. Rådmannen Olaus Östring, som uppburit 900 d smt hade inköpt åtskilliga materialer till sin byggnads fortsättande. Han hade redan uppsatt träbyggningarna inne på gården men icke kunnat bygga färdigt stenhuset utanför och till stora gatan. Det saknades nämligen holländsk mursten, som var nödvändig här på orten för den salta fuktiga luftens skull och sådan hade han icke kunnat erhålla från Holland under rådande krigstider. Assessor Preuss sökte nu med alla medel tvinga Östring att återbetala pengarna och hade fått Generallöjtnantens hjälp: denne hade förleden söndagsafton verkställt *prompt execution genom att placera en rote musköter i Östrings hem*.

Olaus Östring gifte sig första gången den 21.6.1670 med jungfru *Anna Maria von Ackern*. Hon avled redan 1675 (begr. 32 år gammal 29.8.) efter att ha givit livet åt hans båda barn *Jacob och Justina Östring*. Han gifte om sig med *Johan Hackers änka Christina Ysing*.

Hon efterlevde honom, när han avled vid 67 års ålder den 25.4.1682. Den 11.2.1689 besvarade sig Jacob von Ackern såsom förmyndare för sina systerbarn avlidne Olaus Östrings barn i första äktenskapet över dennes änkas oförsvarligaslöseri. Han meddelade den 26.3.1690 att han funnit en köpare till pupillernas ärvda gård, som erbjöd 1 200 d smt med drägliga avbetalningsterminer och en del kontant betalning. Men i arvskiftet skulle gården och inventarierna ha beräknats till 1 470 d smt. Den senare barnkullens förmyndare Petter Ysing medgav försäljning om förlusten fördelades på båda barnkullarna.

Otto Johansson 1675

Tyske pastorn Joh. Otto Burchardus

står som ägare av gården 1693–1712. Han var född i Brügge i Holstein och studerade i Halle och Jena. Enligt Kisow var han informator hos *Zacharias Klingius* och följde denne till Göteborg. 1667 blev han lektor i fysik och logik vid Göteborgs gymnasium. Församlingen valde gonom

enhålligt till kyrkoherde i tyska kyrkan men de kyrkliga myndigheterna utsåg *Vulterus* och *Burchardus* blev ”compastor”. Johan Otto Burchardus avled den 4.9.1712 och efterlämnade många barn, bl.a. lektorn i grekiska Friedrich Burchard och hustrurna till kyrkoherden Joakim Friedrich Kreitlow i Rommele och prosten Johan Ödman i Tanum.

Gården övertogs av mågen *guvernementskamrer Hindrik Scharp*, som 1704 hade gift sig med *Anna Beata Burchardus*.

William Chalmers d.ä. var systerson till Daniel Crocat eller dennes hustrus brorson. Det framgår av handlingar exhiberade i magistraten redan 15.12.1722 (EIIb:3). Med hänsyn till vad hans son William Chalmers d.y. kom att betyda för Göteborg genom sina donationer kan det vara av intresse att citera breven in extenso trots deras längd. (Om Crocat se 5.54 och 5.55.) Kommissarie Johan Crocat skriver följande:

”Wällborne Edle högaktade, Wällwijse och Wäll Lagfarne Herr Borgmästare och Samtel. Rådsförvanter”

Gunstige Herrar”

Edle och Högtährade Magistraten är iag förordsakat ödmiukel-n att föredraga det een yngling från Scotland William Chalmers benämmt som til min k. Faders och min tienst war nästl Währ af dess k. moder hith sändt det iag hafwer hennes egit bref öfwer at wisa haar fuller warit sedan des ankomst hoos ås i huus, dock ey wist något särdeles Benägenheet til sådan tienst som månd jämwel lända til des egen nyttia och underwisning så i språk som elljest, det han dock lär ej kunna förneka at ju iag stedze hånom welat på wänligaste sätt därtill upmuntra, och som han i går wid eet litet arbete som iag haft med hånom och andre i huset artadt sig alt för obenägen och ohurtig at jämwel lägga hand til, haar iag fuller hånom een lång tidh med ord därtil åthwarnat det dock så litet utwärkat at då han genom des förmätna och stälte swar til mig til eet litet slag på munnen omsider retat, hwaraf Näsan något blödt, war han ey mindre färdig effter des hehla tiden föruth afgangne stora hotelser mig swår-n at anstöta, at ju näsan och nmunnen braast i mycket blod. Iag lade hånom äntel-n däruppå wid des ifrige angripande af mig med mig neder men hölt hånom ey längre där än til des andre drängar kunde komma framb, som effter mit begiäran tog denne William Chalmers och förde från mig uthur boden på gården, då han ock straxt med fleer grymme hotelser at skohle fuller få sig vidare på mit blodh hämna, begaf sig uthur huset. Iag kan således för denne William Chalmers ej finna mig säker, är des uthan tiilijka med min k. fader för hånom til bem-te des moder ansvarlig. Och som min k. fader såwål som iag /uthan denne oförmodel-e ordsaa/ därtil funnit een tidh framb best at återsända denne yngling åth Scotland hwartil i mårgon ock tillfälle gifwes, särdeles som han för ungefehr 14 dagar sedan förnekat mig uppenbar-n att sig willia skrifftl-n til min tienst och Troheet förbinda som iag hånom allenast på eet halfft åhrs tid til Profw har föredragit, han will fuller elljest gärna blifwa hoos åss pro Discretion, men haar däremot oftast såwäll tilförne som sedermera af min k. fader och mig förståt at man wore därmed ingalunda belåten, uthan måst sig til een återresa bereda, undandragandes han sig dock nu aldeles därifrån. Och som denne William Chalmers skal sig nu hoos min swåger stadsmäklaren Esbiörn Schiller uppehålla, haar fuller min k. fader i går straxt skrifftl-n des mågh åthwarnat at hånom ey anmoda eller hysa, med mindre han will sig först til mig om min Persohns säkerheet såsom ock til min k. fader och mig reversera öfwer äfwen efterfråga hwad swar månd från William Chalmers k. moder ärfölia män dock hwarken öfwer det ena eller det andra eet något så när nogsamt swar ärhållit. Iag kan i öfrigt ey weta hwad henseende och obehageliga Påfölie månd här af flyta, ty flyr til Edle och högt – de Magistratens wälgunstig Protection och handräckning at

H-r Schiller med denne W-m Chalmers månd nu i dag upkallas, och således den senare wed den nu sidsta i åhr föreföllande Lägenheet åth Scotland affärda. Afwachtar wälgunstig Bönhörelse och oaflåtel-n framhårdar Edle och högtährade Magistratens

juncit in Petitum ödmiukaste tjänare

D Crocat Johan Crocat

För Communication af Johan Crocats ingifne Supplique tackar iag ödmiukeligen ang-de det slagzmåhl som bem-te Crocat med en Engelsk yngling förleden Tijssdag hafft kan iag mig ey annorledes förklara än at iag samma efftermidag wore här ständigt wid aucionen till klåckan 7 om afftonen, då iag wid min hemkomst denne Engelske yngling i huset för mig fant, beklagandes huru otillbörligen hans Cousin Johan Crocat honom hanterat hade, med gråtande tårar mig bediande at iag honom för gudz skull uptaga och hysa will till dess han någon lägenheet få kunde uppå ett annat ställe at ankomma, det han af en Christelig kiärlek ock giordt särdeles derföre, at han til min hustru en Cousin är, men ingalunda min swärfaders huus eller Johan Crocat der med at skada, och skulle Edle Magistraten finna nödigt bem-te Engelske yngling sielfwer at höra som nu tilstådes är, kan han om sakens beskaffenheet bästa effterrättelse gifwa. Och iag förblifwer med all respect

Den Edle och högtährade Magistratens

Ödmiukaste tjänare

E. Schiller”

Huruvida Johan Crocat lyckades sända William Chalmers tillbaka hem till Skottland eller ej är obekant. Skedde detta, så återvände Chalmers hit till Göteborg, där han fick burskap som handlande den 16.12.1740. Hans försök att erhålla detta burskap hade inte varit problemfria. Handels-societeten avslog den 10.11.1739 hans ansökan om association – en förutsättning för burskap som handlande – varför han klagade hos Kommerskollegium, som infortrade magistratens yttrande.

Magistraten hade inga större invändningar mot hans burskap.

Stadsfiskalen Sven Wenngren instämde 1736 handlanden *Johan Fredrik Mecklenburg*, William Chalmers och *Thomas Hutchinson* för att de spelat kort på Stadskällaren, något som den 6.7.1736 slutbehandlades på kämnärsrätten men som återremitterades dit av RR (Berg II:3–4, 47). 1757 köpte William Chalmers gård 5.36 på Södra Hamngatan för 4 500 d smt av *borgmästare Jacob Schutz* (uppbud 14.3. s.å.). Han avled 1759 efterlämnande änkan *Inga Chalmers* (död 29.5. 1768).